

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ УПРАВЛІННЯ (УКРАЇНА)
МАРІУПОЛЬСЬКА МІСЬКА РАДА
WYŻSZA SZKOŁA EKONOMICZNO-HUMANISTYCZNA (POLSKA)

MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE
DONETSK STATE UNIVERSITY OF MANAGEMENT (UKRAINE)
MARIUPOL CITY COUNCIL
UNIVERSITY OF ECONOMICS AND HUMANITIES (POLAND)

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ

колективна монографія

PROBLEMS AND POSSIBILITIES OF PUBLIC ADMINISTRATION
DEVELOPMENT IN CONDITIONS OF REFORMS:

COLLECTIVE MONOGRAPH

ISBN 978-83-63649-05-0

маріуполь – бельско-бяла,
2017

MARIUPOL – BIELSKO-BIALA, 2017

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНОГО
УПРАВЛІННЯ В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ

колективна
монографія

2017

УДК 316/352
ББК 67.9(4Укр)
П 78

Рекомендовано до друку Вченою радою
Донецького державного університету управління
(протокол № 10/7 від 21.06.2017 р.)

Наукова редакція:

- Чечель А.О.,** д. е. н., доцент, завідувач кафедри публічного управління та адміністрування Донецького державного університету управління Міністерства освіти і науки України
- Хлобистов Є.В.,** д.е.н., професор, завідувач відділу економічних проблем екологічної політики та сталого розвитку ДУ «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку НАН України» (м.Київ) / prof., Wyższa Szkoła Ekonomiczno-Humanistyczna (Bielsko-Biala, Polska)

Рецензенти:

- Ілляшенко С.М.,** д.е.н., професор, завідувач кафедри маркетингу та менеджменту інноваційної діяльності Сумського державного університету (Україна) / prof., Wyższa Szkoła Ekonomiczno-Humanistyczna (Bielsko-Biala, Polska)
- Стойка А.В.,** д. держ. упр., професор, завідувач кафедри туризму та логістики Донецького державного університету управління (Україна)
- Ткачова Н.М.,** д. держ. упр., професор, професор кафедри юриспруденції Київський національний університет культури і мистецтв (Україна)

П 78 Проблеми та перспективи розвитку державного управління в умовах реформування: [колективна монографія] / Заг. ред. Чечель А.О., Хлобистов Є.В. – Бельско-Бяла (Польща): Вища школа економіки та гуманітаристики, 2017. – 493 с.

ISBN 978-83-63649-05-0

У монографії розглянуто особливості та перспективи реформування системи державного управління в Україні, розвинуто теоретичні положення та розроблено науково-методичні й практичні рекомендації щодо удосконалення механізмів публічного управління та ефективної соціалізації державної політики. Представлено зарубіжний досвід впровадження адміністративних реформ щодо збалансованого розвитку громадянського суспільства у політичній та соціально-економічній сферах. Визначено інноваційні підходи до формування умов сталого розвитку територіальних громад.

Монографія розрахована на вчених, аспірантів та магістрантів, які досліджують вищезазначені проблеми з наукового напрямку «Публічне управління та адміністрування».

УДК 504.06:622
ББК 85.10

ISBN 978-83-63649-05-0

© Донецький державний університет управління, 2017
© University of Economics and Humanities (Poland), 2017
© ГО «Український культурологічний центр», макет, обкладинка 2017

4.3. Реалії та перспективи розвитку соціальної сфери в умовах децентралізації (на прикладі Маріупольської територіальної громади)¹

Соціальна сфера діяльності на регіональному рівні полягає у здійсненні просторових процесів у суспільстві, впровадженні раціональних форм організації життя людей з точки зору умов праці, побуту, відпочинку, розвитку особистості, відновлення життя, відтворення населення. Ця сфера безпосередньо пов'язана з політикою, економікою, соціологією, демографічними дослідженнями тощо. Питання стосовно розвитку соціальної сфери як виду економічної діяльності розглядаються виключно в контексті організації життя людей в межах територіальної організації праці, тобто соціальним капіталом територіальної громади, тобто ресурсами громади, зосередженими у можливостях мешканців і асоціацій громадян.

Велику увагу вивченню питань формування соціальної політики та розвитку соціального капіталу в громадянському суспільстві приділяють українські вчені А. Колодій, Є.О. Лукша, Є. Гугнін, Ю. Савко, О. В. Степаненко та ін.²

Вчені по-різному трактують це поняття, серед основних підходів можна назвати такі:

визначення соціального капіталу як умови формування і функціонування громадянського суспільства;

ототожнення громадянського суспільства та соціального капіталу;

¹ Автори підрозділу: *Чечель А.О., Тарасенко Д.Л.*, Донецький державний університет управління, м. Маріуполь, *Сухова К.К.*, Маріупольська міська рада, Україна.

² Колодій А. Соціальний капітал і політична участь громадянина в епоху змін // Відповідальність християнина у сучасному суспільстві. Матеріали 7-го Єкуменічного соціального тижня. Львів, Український Католицький Університет, Інститут єкуменічних студій. 29 вересня – 4 жовтня 2014 року; Створення та розвиток Громадського ресурсного центру. Практичний порадник / Упоряд. Є.О. Лукша, О.В. Лукша. – Ужгород : Асоціація розвитку малого і серед- нього бізнесу та інновацій «Ужгород – XXI вік», 2010. – 130 с.; Гугнін Е. Феномен соціального капіталу / Е. Гугнін, В. Чепак // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2001. – № 1. – С. 49–56. Савко Ю. Громадянське суспільство, соціальний капітал і політична участь / Ю. Савко // Вісник Львівського ун-ту. Серія: філософські науки. – 2002. – Вип. 4. – С. 151–159; Степаненко В. Соціальний капітал у соціологічній перспективі: теоретико- методичні аспекти дослідження / В. Степаненко // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2001. – № 2. – С. 24–41.

розуміння соціального капіталу як складової громадянського суспільства;

розгляд соціального капіталу як інфраструктури та утримання автономних об'єктів.

Отже, ефективна соціальна політика є процесом раціонального використання громадянським суспільством наявної інфраструктури, результатом якого має стати розвиток та накопичення соціального капіталу територіальної громади через додержання законодавства про соціальний захист та соціальне обслуговування населення, що мають забезпечувати відповідні місцеві органи влади та місцевого самоврядування¹. Діяльність цих органів регулюється перш за все положеннями Конституції України, Законами України: «Про місцеве самоврядування в Україні», «Про службу в органах місцевого самоврядування», «Про державну службу», «Про запобігання корупції», «Про звернення громадян», «Про захист персональних даних», «Про інформацію», «Про доступ до публічної інформації», «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні», «Про реабілітацію жертв політичних репресій на Україні», «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту», «Про охорону дитинства», постановами Верховної Ради України, прийнятими відповідно до Конституції та законів України, актами Президента України та Кабінету Міністрів України, Бюджетним Кодексом України, Податковим Кодексом України, розпорядженнями та іншими нормативними актами Міністерства соціальної політики України, Міністерства молоді та спорту України, обласної державної адміністрації, Департаменту соціального захисту населення, Управління у справах сім'ї та молоді та Служби у справах дітей Донецької обласної державної адміністрації, рішеннями місцевих рад та їх виконавчих комітетів.

¹ Чечель А.О. Сталий розвиток територіальних громад: особливості в умовах децентралізації /Хлобистов Є.В.,Чечель А.О./ Сталий розвиток — XXI століття: управління, технології, моделі. Дискусії 2017: колективна монографія / Андерсон В.М., Балджи М.Д., Баркан В.І. [та ін.]; Інститут телекомунікацій та глобального інформаційного простору НАН України; НТТУ – Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського; Вища економіко-гуманітарна школа / за наук. ред. проф. Хлобистова Є.В. – Київ, 2017. – С.526-536.

В структурі міської ради Маріупольської територіальної громади¹ для рішення питань соціального розвитку сформовано Департамент соціального захисту населення, який здійснює додержання законодавства про соціальний захист та соціальне обслуговування населення у межах своїх повноважень, що забезпечується через реалізацію наступних функцій:

- розроблення та організація виконання міських програм забезпечення якісного соціального обслуговування пільгової категорії населення та всебічне сприяння в отриманні ними соціального обслуговування та соціальних послуг;

- організаційно-методичне забезпечення та контроль за додержанням законодавства про надання соціальних послуг управлінь районних соціального захисту населення, територіальних центрів соціального обслуговування (надання соціальних послуг), районних центрів соціальної реабілітації дітей-інвалідів, Маріупольського міського центру обслуговування осіб без визначеного місця мешкання, підприємств, закладів, установ та організацій сфери з питань соціального захисту населення м. Маріуполя усіх форм власності;

- визначення пріоритетів соціального розвитку, поліпшення становища сімей, попередження насильства в сім'ї, оздоровлення та відпочинку дітей та молоді, забезпечення рівних прав і можливостей жінок та чоловіків, протидії торгівлі людьми;

- створення соціально-економічних умов та гарантій щодо покращення стану сім'ї, жінок та дітей, виконання програм і здійснення заходів, спрямованих на забезпечення соціального та правового захисту сім'ї, у тому числі соціальної підтримки сімей з дітьми, малозабезпечених, багатодітних, молодих сімей та сімей, які перебувають в складних життєвих обставинах, попередження насильства в сім'ї, оздоровлення та відпочинку дітей, забезпечення рівних прав і можливостей жінок та чоловіків, протидії торгівлі людьми;

- реалізацію державної політики з питань соціального захисту дітей;

- розроблення і здійснення самостійно або разом з відповідними органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування,

¹ Децентралізація влади. Три роки децентралізації в Україні - [Електронний ресурс].
- Режим доступу: <http://decentralization.gov.ua/infographics/item/id/37>

підприємствами, установами та організаціями незалежно від форми власності, громадськими організаціями заходів щодо захисту прав, свобод і законних інтересів дітей;

- координацію зусиль органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій всіх форм власності у вирішенні питань соціального захисту дітей та організації роботи із запобігання дитячій бездоглядності;

- ведення державної статистики щодо дітей відповідно до законодавства України та міжнародних стандартів;

- забезпечення реалізації державної політики у сфері соціально-трудових відносин, оплати і належних умов праці, зайнятості населення;

- розгляд звернень громадян та прийом громадян з питань, що належать до компетенції Департаменту¹.

Здійснення цих та інших повноважень, покладених на Департамент відповідно до чинного законодавства відбувається перш за все через сукупність відповідних соціальних служб.

Маріуполь - місто з унікальною історією. Так, 239 років тому на території майбутнього Маріуполя оселилися греки, які були депортовані з Криму. Вони теж були переселенцями. Їх було близько 20 тисяч. Протягом декількох років землі біля моря вподобали вірмени, грузини та інші національності. Так зародився наше місто, об'єднавши в собі національності, культури, релігії та ментальності.

Сьогодні у Маріуполі проживає 480 тисяч жителів, але місто наповнене новими мешканцями. У 2014 сотні тисяч людей, які намагались втекти від збройного конфлікту на Донбасі, приїхали до Маріуполя. Намагаючись оточити турботою постраждалих, на майданчику Маріуполя об'єдналися десятки міських служб, благодійних, міжнародних організацій. Металурги і волонтери цілодобово після роботи стояли і розфасовували пакети з продуктами, щоб люди могли вижити, щоб Маріуполь з гідністю вистояв в той важкий період. Отже, на початок 2017 року в місті постійно проживає близько 60 тисяч переселенців, ще 40 тисяч мігрують через місто. Багато міст сприймають переселенців, як проблему, але з іншого боку це новий

¹ Офіційний сайт Маріуполької міської ради - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://marsovet.org.ua/>

потенціал для розвитку. Кілька тисяч з числа переселенців працюють на підприємствах міста, в тому числі комунальних, навчаються в маріупольських ВНЗ, школах, стали підприємцями. 80% з них успішно інтегровані в Маріупольську громаду.

Після проведення муніципальними службами моніторингу потреб громади шляхом опитування жителів міста, внутрішньо переміщених осіб, які проживають в Маріуполі, аналізу звернень громадян і опитування громадської думки ми прийшли до висновку, що нам потрібно в Маріуполі створити такі умови для ВПО, які допоможуть розкрити потенціал ВПО, максимально залучити їх до громадського життя міста, що знизить соціальну напругу і допоможе інтеграції в громаду Маріуполя. Таким чином була розроблена програма інтеграції ВПО, ключовими напрямками якої стали: - соціальний захист і соціальні послуги, забезпечення житлом, працевлаштування, надання освітніх та медичних послуг, інформаційна підтримка, транспортне обслуговування, допомога в поверненні додому ВПО, які прибули з населених пунктів, що знаходяться на лінії розмежування.

Умовою готовності міста прийняти таку кількість людей є велика увага соціальній політиці. Для забезпечення соціального захисту та надання соціальних послуг ВПО:

- в управліннях соціального захисту населення організовано прийом внутрішньо переміщених осіб, забезпечення соціальних виплат;
- створено та забезпечено функціонування мобільних соціальних офісів у віддалених районах міста для оформлення соціальних виплат;
- відкрито Центр надання адміністративних послуг: реєстрація, відновлення і оформлення документів;
- забезпечено роботу гарячої лінії для телефонного консультування ВПО;
- проведено оцінку потреб сімей ВПО, розроблений і введений реєстр потреб сімей ВПО, надання необхідної підтримки;
- організовано роботу з міжнародними організаціями щодо сприяння в підтримці ВПО, з орієнтацією на виявлення потреби;
- забезпечено базовий соціальний супровід сімей внутрішньо переміщених осіб, які перебувають в складних життєвих обставинах.

– розширено спектр соціальних послуг, шляхом створення та забезпечення функціонування додаткових сервісів і підвищення доступності соціальних послуг;

– проведено роботу по виявленню та наданню громадянам ВПО соціально-побутових послуг на безоплатній основі, які не здатні до самообслуговування у зв'язку з похилим віком та інвалідністю;

– надається психологічна допомога – консультації спрямовані на психологічну адаптацію та соціалізацію сімей (осіб) з числа вимушених переселенців;

– надається юридична допомога – надання юридичних консультацій та юридичного супроводу, складання позовних заяв про відшкодування збитків за зруйноване житло і майно, допомога у відновленні документів.

Для забезпечення екстреної допомоги, доступу для отримання психосоціальної підтримки та максимально комфортного перебування ВПО в Маріуполі муніципальними службами повністю перебудували свою роботу: збільшився час прийому громадян з 7 ранку до 20 годин; додався ще один робочий день - субота.

Потребу у фінансуванні зазначених заходів визначено у 41,2 млн. грн. (або 1,53 млн. євро), що планується використати на проведення перенавчання ВПО, засноване на реальному запиті ринку праці (1 млн. грн.), проведення тренінгів та інформаційна підтримка за можливостями створення, розширення і стимулювання подальшого розвитку бізнесу для ВПО (5,2 млн. грн.), реалізацію програм міні-грантів для соціального підприємництва і стартапів для ВПО (25 млн. грн.) та розвиток громадських робіт для ВПО (10млн. грн.).

Сьогодні, Маріуполь, з одного боку, займає 6 місце в системі державних закупівель «Prozorro», яка принесла економію майже 25 млн грн. бюджетних коштів, перереєстрація підприємств в Маріуполі принесла зростання надходжень до бюджету близько 160 млн грн. На початок 2017 року у Маріуполі мешкає 475 тисяч місцевих жителів, але за два роки зареєстровано 106 тисяч внутрішньо переміщених осіб (ВПО) – переселенців, серед яких 38 тисяч постійно мешкають у м. Маріуполі, а 68% тисяч переміщуються на непідконтрольні території та навпаки. Серед з внутрішньо переміщених сімей зареєстровано, що:

30 867 ВПО в кризовій ситуації, які перебували в програмі комплексної соціальної підтримки центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді;

10 694 ВПО виведено з програми в зв'язку з переїздом;

10 740 ВПО виведено з програми в зв'язку виходом з кризової ситуації або мінімізацією кризи;

9 432 ВПО, які знаходяться в роботі.

У 2016 році стартував проект «Центр надання адміністративних послуг», що реалізується спільно з USAID. З метою підвищення ефективності рішення проблем соціально незахищених жителів міста ведеться розробка соціальної карти Маріупольця. Так, на базі Центру надання адміністративних послуг буде здійснюватися інформування про можливості грантової підтримки та надання практичної допомоги в підготовці проектів (рис.1).

Рис.1 Процес надання практичної допомоги в підготовці проектів

Також, у рамках Маріупольської територіальної громади створено додаткові ресурси для допомоги внутрішньо переміщеним сім'ям, а саме:

- клуб «Формування батьківської компетентності»;
- група взаємодопомоги для жінок, які страждають на алкогольну залежність і виховують дітей. Група взаємодопомоги для учасників АТО і членів їх сімей;
- «Батьківський клуб» для батьків-вихователів та прийомних батьків;
- єдина психологічна служба, телефон довіри і Центр Медіації;
- центри підтримки сім'ї, мобільні бригади;
- дозвільний центр для підлітків;
- центр допомоги переселенцям;
- інформаційні пункти для вимушених переселенців;

– цикл передач про можливі види допомоги внутрішньо переміщеним особам.

До Маріуполя приїхало багато кваліфікованих людей різних спеціальностей і різних можливостей. Це новий ковток життя для будь-якого міста, коли в нього приїжджають нові люди. У зв'язку з прибуттям до міста великої кількості ВПО збільшилася кількість працездатного населення – це потенціал для розвитку в місті промисловості і підприємництва. Забезпечена зайнятість у місті: 4235 осіб працевлаштовані на підприємства і в організації міста, 565 беруть участь в програмах центру зайнятості, тобто потреба в працевлаштуванні значно вище, ніж кількість існуючих вакансій. Необхідно створювати нові робочі місця - 3000 ВПО потребують працевлаштування. Тому актуальними для розвитку громади є програми створення нових робочих місць; гранти та тренінги щодо отримання пільгового кредитування для забезпечення самозайнятості ВПО, відкриття власного бізнесу; створення програм по сезонних робіт для тих, хто поки не знайшов постійної роботи. Отже, необхідна підтримка підприємств на національному рівні, створення робочих місць і залучення інвесторів, що дасть розвиток місту.

Фінансування власного бізнесу можна отримати через наступні канали: програми малих грантів ПРООН (UNDP); програми фінансування і кредитування Датського Ради у справах біженців (Danish Refugee Council); програми для переселенців від Канадської неурядової організації «Stabilization Support Services»; програми Агентства регіонального розвитку «Донбас - Джерело України».

У місті функціонує регіональний навчальний центр бізнес-компетенцій «Приазов'я», який фінансується за підтримки ПРООН та уряду Японії. РУЦБК відкрив нові можливості для внутрішньо-переміщених осіб і підприємців: було проведено понад 70 заходів освітнього і психологічного спрямування. В рамках заходів підтримки вразливих верст населення Маріуполя проведено 29 тренінгів для фахівців соціальної сфери Маріуполя за 8 найбільш нагальними темами для підтримки вразливе груп населення, 223 фахівця соціальної роботи, психолога та других надавачів соціальних послуг пройшли навчання, и і отримали більше 600 сертифікатів, 25 публіцистичних статей у місцевій багатотиражці про переселенців «з чистого аркуша», 6 документальних фільмів «віра в майбутнє»

трансльовано на місцевому телебаченні, 12 інформаційних зустрічей із представник професійних кіл Маріуполя, 3 соціальних ролики «Мі всі – українці» трансльовано на місцевому телебаченні.

Інформаційна підтримка здійснюється на базі Центру надання адміністративних послуг буде здійснюватися інформування про можливості грантової підтримки та надання практичної допомоги в підготовці проектів, бізнес-планів, написання заявок на грант.

Таким чином, нові маріупольці, що активно інтегруються в нові умови життя, своїми прагненнями, знаннями та здібностями зміцнюють соціальний потенціал громади.

Так, релокацію до м. Маріуполя Донецького Національного університету ім. М.Горького і створення обласної клінічної лікарні в Маріуполі (загальне фінансування з місцевого бюджету 55 млн грн / 2 млн. євро) сприятиме залученню кваліфікованих медичних кадрів з числа ВПО, припливу молоді в місто для навчання та подальшого працевлаштування, підготовці молодих перспективних кадрів для роботи в міських лікувальних установах, в тому числі з числа ВПО, поширенню доступності діагностики і лікування за допомогою сучасного високоточного медичного обладнання та можливості отримання високоспеціалізованої медичної допомоги ВПО і жителями міста в межах Донецької області. Серед шляхів реалізації заходу: створення умов для пацієнтів та медичних працівників; придбання сучасного обладнання на суму 45 млн. грн. / 1,6 млн. євро та забезпечення соціальним житлом на суму 10 млн. грн. / 364 тис. євро. У майбутньому також розглядається можливість допомоги також переміщеним до м. Маріуполя Донецькому державному університету управління та Донецькому інституту внутрішніх справ.

Ще одним прикладом є релокація до м. Маріуполя Донецької обласної філармонії та Донецького театру опери і балету (загальний бюджет 50 млн грн / 1,8 млн. євро). Реалізація цього стратегічного заходу сприятиме збереженню культурного надбання області, підвищенню якості культурного життя городян і ВПО, популяризації культурних цінностей української нації серед молоді та жителів області; розвитку культурного потенціалу міста, з метою розширення туристичних можливостей, забезпеченню умов для проведення і фестивалів і конкурсів міжнародного рівня, що стали традиційними для Донецької області. Допомога місцевої влади передбачає ство-

рення умов для роботи творчих колективів - реконструкція будівель і оснащення сучасним обладнанням на суму 45 млн. грн. / 1,6 млн. євро та забезпечення потреб у соціальному житлі на суму 10 млн. грн. \ 182 тис. євро (вартість 10-ти одиниць соціального житла).

Отже, суттєвою складовою міського бюджету соціальної сфери м. Маріуполя є створення умов для проживання співробітників і членів їх сімей з державних установ Донецької області (50 млн грн / 1,8 млн. євро), а саме Управління державного Казначейства Донецької області, Управління поліції Донецької області, Прокуратури Донецької області, Управління МНС Донецької області, Управління СБУ Донецької області. Очікуваними результатами визначено зняття соціальної напруги в сім'ях кваліфікованих кадрів, з числа співробітників держустанов та інтеграцію професійних кадрів в громаду Маріуполя, що можливо через забезпечення соціальним житлом шляхом нового будівництва та реконструкції існуючих об'єктів.

Загальна ситуація у місті демонструє, що серед ВПО у м. Маріуполь 41% орендують житло в місті; 55% живуть у родичів і друзів, близько 3 тис. осіб гостро потребують житла, тобто існує нагальна потреба зняття соціальної напруги в сім'ях кваліфікованих кадрів з числа співробітників держустанов шляхом будівництва соціального житла для внутрішньо переміщених осіб і місцевих жителів, завершення «довгобуду» і ремонту гуртожитків. Отже, для створення умов гідних проживання в місті та інтеграції професійних кадрів в громаду Маріуполя необхідно будівництво соціального житла та розвиток соціальних сервісів (соціальні їдальні, пральні, ательє, перукарні, аптеки), що вимагає додатково 93,2млн. грн. / 3,5млн.євро. Активізація будівництва соціального житла, розширення сервісів, створення нових видів послуг, дасть можливість розширення робочих місць для переселенців і місцевого населення, зміцнить кадровий потенціал громади Маріуполя висококваліфікованими фахівцями, збереже місцеві кадри, сприятиме інтеграції нових маріупольців в громаду міста.

У червні 2017 року за технічної підтримки Європейського Союзу відремонтовано і обладнано приміщення під соціальний гуртожиток. Гуртожиток сьогодні заселено і підтримується муніципалітетом. Рішення приймалися на місцевому рівні в рамках чинного

законодавства у зв'язку з відсутністю законодавчої бази щодо забезпечення житлом ТПО.

Також серед першочергових завдань, що стоять перед Маріупольською місцевою радою доцільно визначити наступні:

- забезпечення доступної психологічної допомоги, проведення консультацій, що спрямовані на психологічну адаптацію та соціалізацію сімей (осіб) з числа вимушених переселенців;

- підвищення доступності медичних послуг, створення в м. Маріуполі медичних установ третього рівня для надання послуг за наступними напрямками: онкологічне, кардіологічне, офтальмологічне, неврологічне та ін.;

- створення можливостей отримання освіти для дітей, розвиток інклюзивної, дистанційної освіти, впровадження нових освітніх послуг, створення безбар'єрного середовища в навчанні і професійній підготовці дітей;

- підвищення якості соціальних послуг: розширення спектру та підвищення доступності;

- юридична допомога: надання юридичних консультацій та юридичного супроводу, складання позовних заяв про відшкодування збитків за зруйноване житло і майно, допомога у відновленні документів; сприяння в створенні громадських організацій або груп взаємодопомоги вимушено переміщених осіб;

- збереження духовної спадщини і досягнень Донецької області шляхом релокації до м. Маріуполя державних установ галузей культури, освіти та охорони здоров'я та органів влади з непідконтрольних територій Сходу України.

Серед уже досягнутих результатів роботи з ВПО (рис.2), в результаті забезпечена:

- видача реєстраційних та інших документів, забезпечення всіма видами виплат, в тому числі адресна допомога - понад 60 тис. осіб, пенсійні виплати близько 55 тис.ос.;

- 2655 дітей забезпечені місцями в дитячих садах і школах, максимально близько і зручно до місця проживання ТПО;

- переселенці отримують якісну, кваліфіковану медичну допомогу (43 тис. осіб звернулися в лікувальні установи міста);

- соціальними службами залучено в місто і передано переселенцям гуманітарної допомоги на суму понад 90 млн грн, в тому числі

продукти харчування, медикаменти, предмети побуту, засоби гігієни та матеріальна допомога.

– створено 5 центрів підтримки сім'ї, для надання соціально-побутових послуг, організації дозвілля і розвитку дітей;

– забезпечено юридичну та психологічну підтримку ВПО в партнерстві з міжнародними організаціями;

– можливість безперешкодного користування транспортними, банківськими та іншими послугами міської інфраструктури.

Реалізація інформаційної кампанії, спрямованої на інтеграцію ВПО в маріупольську громаду передбачає трансляцію на місцевих телеканалах, в муніципальному транспорті, соціальних структурах відеороликів з інформацією про можливості отримання підтримки; проведення масових міських заходів з залученням ВПО для зняття соціальної напруги й максимального залучення ВПО в життя міста; виготовлення та розповсюдження друкованої продукції з інформацією куди необхідно звернутися для отримання підтримки¹.

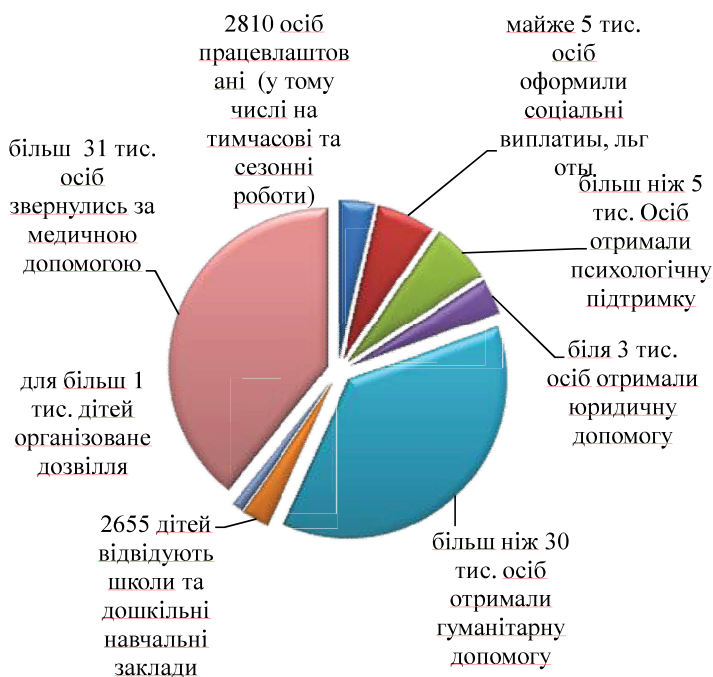

Рис.2. Результати роботи з внутрішньо переміщеними сім'ями

¹ Молодожен Ю.Б. Самодостатність територіальних громад: системний підхід: Монографія / Ю.Б. Молодожен. - Одеса: ОРІДУ НАДУ, 2010. – 370 с.

Звичайно, сьогодні є жителі, в тому числі внутрішньо переміщені особи, які потребують продовження гуманітарної підтримки. 40% переселенців – пенсіонери, які потребують постійної допомоги та матеріальної, гуманітарної підтримки. Але більшість – це близько 60% серед основних своїх потреб вказують стабільність, наявність роботи і житла.

Соціалізація – це перший етап. Другий – адаптація, і на цьому етапі людям потрібна була допомога у влаштуванні дітей в сади і школи, оформленні щомісячних виплат, допомога в працевлаштуванні. Зараз Маріуполь вже в стадії інтеграції, яка передбачає створення умов для подальшого проживання людей в місті, в тому числі і забезпечення соціальним житлом.

У Стратегії розвитку Маріуполя є проекти, які комплексно закривають питання інтеграції переселенців і розвитку Маріуполя. Для цього необхідно додаткове фінансування гуманітарних програм, тому що кількість переселенців постійно збільшується. Необхідно збільшити фінансування соціально-значущих проектів і тих програм, які відкривають можливості для розширення навчання та підвищення кваліфікації переселенців.

Керівництво міста сьогодні має чітку стратегію подальшого розвитку потенціалу «нових маріупольців», також тут є чіткий зв'язок і співпраця з центральними органами влади – депутатами Верховної Ради, Кабінетом Міністрів України, профільними міністерствами – соціальної політики та з питань тимчасово окупованих територій і внутрішньо переміщених осіб. Сьогодні необхідна їх підтримка в прийнятті законодавчої бази, яка б дозволила реалізувати всі права внутрішньо переміщених осіб, фінансова підтримка великих інфраструктурних проектів – таких як будівництво житла, створення робочих місць. Також одна з цілей - створення умов при яких молодь не виїжджатиме з міста, змінення настрою в місті, наповнення культурно-масовими заходами, які спрямовані на об'єднання громади і почуття гордості за своє місто.

У 2016 році місто отримало першим в Україні статус «Місто Солідарності» і презентував успішно свій досвід інтеграції ТПО в Києві на міжнародній конференції «Міста Солідарності». Починаючи з 2014 року маріупольська громада, незважаючи на близькість лінії фронту, відсутність необхідних законодавчих актів, прийняла й інтегрувала багато переселенців, які вже стали «новими маріупольцями».

Одним із завдань також було і залишається збереження кадрового потенціалу, багатой спадщини Донецької області у всіх сферах.

Отже, у міста є ресурс: людський потенціал, індустріальні, туристичні можливості та вихід до моря. Прийнята Стратегія розвитку Маріуполя на п'ять років. І в кожному розділі враховані потреби як корінних жителів, так і нових маріупольців, де одним з суттєвих напрямків покращення соціальної сфери м. Маріуполя є створення зручної транспортної інфраструктури - потреба у фінансуванні 705,5 млн.грн. / 23,4 млн. євро. Передумовами проведення відповідних заходів пов'язана визначено:

- прибуття до міста 106 тис. ВПО збільшився попит на користування громадським транспортом, а найдоступнішим за ціною для громадян є муніципальний транспорт;

- збільшення кількості муніципального транспорту дозволить забезпечити комфортні умови пересування для населення, сприятиме створенню нових робочих місць для ВПО;

- закупівля нового низькопольного рухомого складу забезпечить доступність муніципального транспорту для людей з інвалідністю;

Шляхом вирішення поставлених завдань має стати впровадження і реалізація проекту «Європейське кільце», а саме капітальний ремонт 69 км трамвайної колії та контактної мережі (657,3 млн. грн.); придбання 35 одиниць низькопольних трамваїв та 11 тролейбусів MAN б/у з Німеччини (38,5 млн. грн.), – забезпечення зупинок засобами доступності, створення комфортних умов для очікування муніципального транспорту (5,2 млн. грн.) та технічна модернізація міського трамвайного парку (4,5 млн. грн.).

Рис.3 Транспортна мережа м. Маріуполя за проектом «Європейське кільце»

Пріоритетними напрямками в діяльності Маріупольської міської ради також є екологічна безпека міста та енергозбереження. У 2015 році на 1 жителя припадало: 340 кг твердих побутових відходів (ТПВ); 7200 кг євро емісія CO₂; 387 м³ неочищених стічних вод. Такий жахливий екологічний стан міста нагальним завданням окреслює зниження рівня техногенного навантаження.

Реалізація «Програми охорони та оздоровлення навколишнього природного середовища м. Маріуполя на 2012-2020 роки» (1458,8 млн грн / 51,7 млн.євро) передбачає виділення фінансування з бюджету громади на будівництво ефективного сміттєпереробного заводу продуктивністю 200 тис.т на рік (300 робочих, 756,5 млн грн.); придбання сучасних великовантажних сміттєзбиральних автомобілів (91,5 млн грн); придбання обладнання для збору і тимчасового зберігання ТПВ (10,7 млн.грн); рекультивацію полігонів твердих побутових відходів які не діють (4,5 млн грн), а також впровадження міської системи поводження з небезпечними ТПВ (батареї, акумулятори, ртутні лампи) (1,2 млн грн).

«Планом дій зі сталого енергетичного розвитку м. Маріуполя до 2020 року» передбачено будівництво біогазового комплексу з переробки органічних відходів на станції очистки побутових стоків м. Маріуполя (152,5 млн. грн, 100 робочих місць), модернізація системи вуличного освітлення (439 млн. грн.), розробка Муніципального енергетичного плану (2,8 млн. грн.) та проведення навчальних тренінгів з енергоефективності (0,1 млн. грн.).

Партнерами Маріупольської громади у вирішенні питань соціальної сфери є потужні міжнародні та вітчизняні громадські та благодійні організації, а саме: Представництво ЄС в Україні, Управління Верховного комісара ООН у справах біженців, Дитячий фонд ООН, Гуманітарний штаб «ДОПОМОЖЕМО» Фонду Ріната Ахметова, USAID, Міжнародний Червоний хрест, Лікарі без кордонів, Данська Рада у справах біженців, Програму розвитку ООН, Міжнародний медичний корпус, ОБСЄ, Координаційна рада ООН, Всесвітня продовольча програма ООН, Міжнародну організацію з міграції, ADRA, Save the children, People in need, Right to protection, Caritas.

Таким чином, сьогодні відбувається перехід від програм тільки по наданню гуманітарної та натуральної допомоги переселенцям і

жителям, які постраждали від конфлікту, до програм розвитку міста та громади, які дають можливості самостійно вирішувати виникаючі проблеми.

Успішна реалізація соціальної політики в умовах децентралізації є спільною справою територіальної громади, місцевих органів влади та зацікавлених представників бізнесу та громадських організацій – лише сумісні зусилля, прагнення жити в добробуті та мати впевненість у майбутньому мають стати особливою рисою мешканців спроможних громад, серед яких, безперечно, заслуговує на своє місце Маріупольська територіальна громада.

4.4. Олігархія, еліта та бюрократія в умовах реформ крізь призму протиправної поведінки ¹

Процес реформ передбачає кардинальні зміни та внесення чогось нового у вже існуючий та звичний стан речей. Самі по собі реформи ставлять на меті корінний перелом з метою досягнення змін на краще, виходу на новий рівень або щабель розвитку. При цьому інновації, які супроводжують реформи, руйнують сталий спосіб життя суспільства, можуть супроводжуватися тривалим у часі погіршенням у соціальній, економічній, політичній сферах. Недарма давнє китайське прислів'я застерігає жити у час змін. Так в економічній сфері відомі приклади радикальних реформ, які ще називають «шоковою терапією» та супроводжуються спадом виробництва, гіперінфляцією, ростом безробіття та злочинності, зuboжінням населення, майновим розшаруванням, соціальним напруженням тощо, у політичній сфері реформи можуть супроводжуватися політичною нестабільністю, відставкою урядів, перевиборами до органів виконавчої та законодавчої влади, навіть масовими протестами, повстаннями та переворотами. Водночас зміни у вигляді реформ супроводжують будь-яку соціальну систему. Стан стабільності безумовно є зручним та комфортним, однак, на певному етапі розвитку він призводить до застою.

¹ Автор підрозділу: *Чаплик М.М.*, Донецький державний університет управління, м. Маріуполь, Україна.